

Het grote abonnementsonderzoek 2024

Deel 2: abonnementen voor volwassenen

Christianne Spigt

Bibliotheken bieden verschillende soorten abonnementsvormen met uiteenlopende voorwaarden: jongeren die na hun zeventiende gratis lid mogen blijven, boetevrije bibliotheken, boeken lenen met een app en nog vele andere varianten. Voor het grote abonnementsonderzoek 2024 bekeek BiSC de websites van 132 bibliotheekorganisaties en dook in de meest opvallende overeenkomsten en verschillen in het aanbod van abonnementen.¹ Wat kost een abonnement? Voor welke doelgroep is het bedoeld? Hoeveel boeken mag je met een abonnement lenen en hoe lang? Deze gegevens hebben we verzameld en geanalyseerd. De gegevens zijn van november 2024.

Deel 1 van dit onderzoek ging over abonnementen voor jeugd en jongvolwassenen. We zagen dat alle onderzochte bibliotheekorganisaties een gratis abonnement hadden voor jeugd tot en met 17 jaar, maar dat de leenvoorwaarden zoals leentermijn, maximum aantal boeken en te-laet-geld verschilden. Bij abonnementen voor jongvolwassenen (tussen de 18 en 30 jaar) was er een nog grotere variatie: van het betalen van het normale tarief voor volwassenen tot een verlengd (gratis) jeugdabonnement met een maximumleeftijd van bijvoorbeeld 27 jaar.

In deel 2 van dit onderzoek richten we ons op abonnementen voor volwassenen boven de 30 jaar. Omdat de variatie in zowel tarieven als voorwaarden groot is, richten we ons op vier onderwerpen:

1. Uit hoeveel abonnementen kan een 40-jarige volwassene met een modaal inkomen kiezen?
2. Goedkoopste abonnement met volledige toegang tot de Online Bibliotheek;
3. Contributie betalen per maand of kwartaal;
4. Abonnementen zonder contributie.

Eerdere onderzoeken

In 2009 publiceerden Frank Huysmans en Luc Röst onderzoek naar abonnementstarieven in opdracht van de Vereniging voor Openbare Bibliotheken (VOB).² Zij adviseren om naast een standaardtarief ook een reductie- en toptarief aan te bieden: "Het verschil tussen reductie en standaard is daarbij gelegen in het wél versus het niet heffen van leengeld per boek, terwijl het verschil tussen standaard en top is gelegen in het grotere comfort (meer materialen tegelijkertijd, langere uitleentermijn, geen reserveringskosten etcetera)."

In 2022 en in 2023 publiceerden thuisstudiebedrijven [Laudius](#)³ en [Preply](#)⁴ onderzoeken naar abonnementstarieven. Volgens Laudius kostte een basisabonnement gemiddeld € 41,67 per jaar. Preply vergeleek basisabonnementen uit 30 steden en vond tarieven tussen de € 35 en € 66. Er wordt in deze onderzoeken echter geen definitie gegeven basisabonnement. Ook wordt er niet ingegaan op abonnementsvoorwaarden als leentermijn of het maximumaantal boeken. Hierdoor zijn de abonnementen lastig te vergelijken.

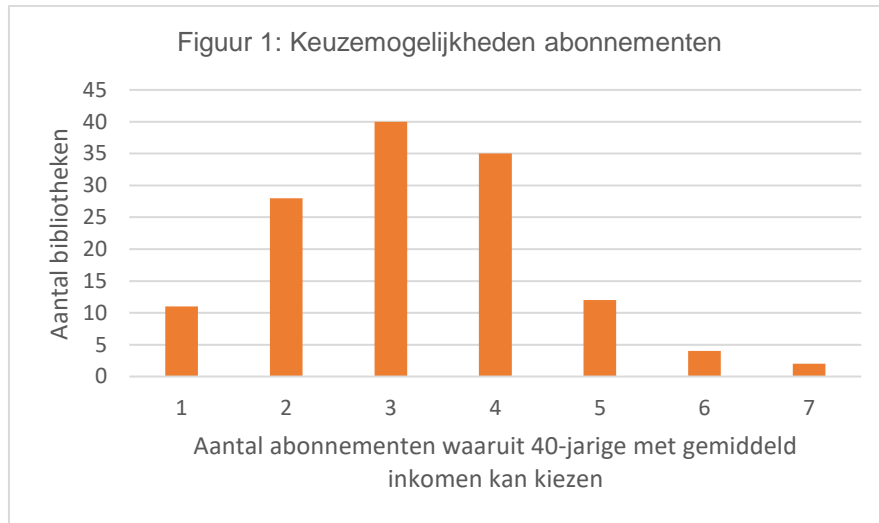
Probiblio, de provinciale ondersteuningsinstelling (POI) van Noord- en Zuid-Holland, publiceert elk jaar een [collectiemonitor](#)⁵ van hun provincies. Een onderdeel hiervan is een beschrijving van de prijzen en voorwaarden van basis- en plusabonnementen. Ook in die publicatie worden geen definities gegeven van een basis- en plusabonnement. Volgens Probiblio ligt de jaarlijkse contributie van een basisabonnement tussen de € 33 en € 60, en die van een plusabonnement tussen de € 45 en € 92,50.

Uit hoeveel abonnementen kan een 40-jarige volwassene met een modaal inkomen kiezen?

Om te bepalen uit hoeveel abonnementen een volwassene kan kiezen, gaan we uit van een nieuw bibliotheeklid van 40 jaar oud, met een modaal inkomen, die in de bibliotheek in de eigen gemeente lid wil worden om fysieke boeken (dus niet alleen e-books) te lenen. We hebben gekeken naar uit hoeveel abonnementen dit nieuwe lid kan kiezen op de website van de bibliotheek.

Naast reguliere abonnementen tellen we ook proefabonnementen, strippenkaarten en abonnementen waarbij je alleen betaalt per lening mee. Een abonnement dat zowel per jaar als per maand kan worden betaald, tellen we als twee (reguliere) abonnementen. Het nieuwe lid moet hier namelijk een keuze tussen maken. Voor een uitgebreide omschrijving van de in- en exclusiecriteria, zie bijlage 1.

Bij de meeste bibliotheken kan een volwassene kiezen uit twee, drie of vier verschillende abonnementen (zie figuur 1). Bij 8% van de bibliotheken is er één regulier abonnement voor volwassenen. Bij 5% van de bibliotheken kan een volwassene uit wel zes of zeven abonnementen kiezen.

Naast het contributietarief verschillen abonnementen ook in voorwaarden, zoals het wel of niet betalen van leengeld (bedrag per uitlening), leentermijn, wel of niet betalen van te-laat-geld, maximaal aantal materialen tegelijk lenen en eventueel een maximumaantal materialen per jaar of per maand. Andere voorwaarden, die niet in dit onderzoek zijn meegenomen, zijn het aantal keer dat een materiaal verlengd mag worden en de kosten als je een materiaal wilt reserveren.

Er is een grote variatie in abonnementsvoorwaarden. Tabel 1 toont de minimum- en maximumwaarden van de kosten en voorwaarden. Een opvallende uitschieter is bijvoorbeeld een abonnement met een leentermijn van 1 jaar. Dit abonnement kost € 104,00 per jaar en je mag bij dit abonnement maximaal tien materialen tegelijk lenen. Bij andere abonnementen is de leentermijn korter, maar is het maximaal aantal materialen dat je tegelijk mag lenen 50, 100 of onbeperkt. Om een goede vergelijking tussen abonnementen te kunnen maken, richten we ons in het volgende gedeelte op het goedkoopste abonnement met volledige rechten voor de Online Bibliotheek.

Tabel 1: minimum en maximum van kosten en voorwaarden bij abonnementen voor volwassenen		
Eigenschap	Minimum	Maximum
Contributietarief per jaar (exclusief inschrijfkosten en leengeld)	€ 0,00	€ 108,00
Betalen per (termijn)	Maand	5 jaar
Inschrijfkosten	€ 0,00	€ 8,75
Leengeld bij start lening	€ 0,00	€ 3,75
Te-laet-geld per (openings)dag	€ 0,00	€ 0,35
Leentermijn regulier boek (geen sprinter/toptitel)	2 weken	1 jaar
Maximumaantal boeken tegelijk lenen	1	Onbeperkt
Maximumaantal boeken lenen per jaar	5	Onbeperkt
Toegang tot Online Bibliotheek	Geen	Onbeperkt

Goedkoopste abonnementen met volledige toegang tot de Online Bibliotheek

Met een abonnement vanaf € 42,00 per jaar heeft de volwassen lener volledige toegang tot de Online Bibliotheek, volgens de [richtlijnen van de KB](#).⁶ Alle bibliotheken bieden op hun website een abonnement aan van € 42,00 per jaar of meer, waarmee je fysieke boeken kunt lenen en volledige toegang hebt tot de Online Bibliotheek.

Om de grote variatie aan abonnementen enigszins te kunnen vergelijken, worden in tabel 2 de goedkoopste abonnementen met volledige toegang tot de Online Bibliotheek vergeleken, waarbij je ook fysieke boeken kunt lenen. Bij de meeste bibliotheken (51%) is het goedkoopste abonnement in deze categorie € 50,00 tot € 60,00 per jaar. Bij twee bibliotheken (2%) is het goedkoopste abonnement met volledige rechten € 70,00 of € 71,50 per jaar.

Wat opvalt aan dit overzicht, is dat een duurder abonnement in deze categorie geen betere voorwaarden hoeft te hebben. Er zijn abonnementen onder de € 50,00 met een leentermijn van zes weken en abonnementen van boven de € 70,00 met een leentermijn van 3 weken.

Tabel 2: Goedkoopste abonnement per bibliotheek met onbeperkt toegang tot de Online Bibliotheek (minimaal € 42,00)			
Prijs goedkoopste abonnement met onbeperkte toegang	Bij hoeveel bibliotheken?	Voorwaarden	
Vanaf € 42,00; minder dan € 50,00	46 (35%)	Leengeld	Bij 1 bibliotheek (€ 0,30 per lening); Andere bibliotheken geen
		Leentermijn	Tussen 3 en 6 weken, meeste 3 weken
		Max. aantal boeken tegelijk	Tussen 2 en onbeperkt, meeste 10-15 tegelijk
		Max. aantal boeken per jaar	Tussen 20 en onbeperkt, meeste onbeperkt
Vanaf € 50,00; minder dan € 60,00	67 (51%)	Leengeld	Bij 1 bibliotheek (€ 0,10 per lening); Andere bibliotheken geen
		Leentermijn	Tussen 3 en 6 weken, meeste 4 weken
		Max. aantal boeken tegelijk	Tussen 4 en onbeperkt, meeste 10-15 tegelijk
		Max. aantal boeken per jaar	Tussen 50 en onbeperkt, meeste onbeperkt
Vanaf € 60,00; minder dan € 70,00	17 (13%)	Leengeld	Geen
		Leentermijn	Tussen 3 en 4 weken, meeste 4 weken
		Max. aantal boeken tegelijk	Tussen 10 en 100, meeste 10-15 tegelijk
		Max. aantal boeken per jaar	Onbeperkt
Vanaf € 70,00	2 (2%)	Leengeld	Geen
		Leentermijn	3 weken
		Max. aantal boeken tegelijk	10 of 15
		Max. aantal boeken per jaar	80 of onbeperkt

* Percentages tellen vanwege afrondingen op tot 101%

Contributie betalen per maand of kwartaal

40% van de bibliotheken biedt één of meerdere doorlopende abonnementen aan waarbij je betaalt per maand of kwartaal. 6% van de bibliotheken biedt zelfs geen jaarabonnementen aan op de website. We richten ons in dit onderdeel op doorlopende abonnementen, dus proefabonnementen die stoppen na een maand of kwartaal tellen we niet mee bij deze telling.

Bij betalen per maand is het belangrijk om een onderscheid te maken in twee categorieën:

1. Maandelijks opzegbaar abonnement: 19% van de bibliotheken
2. Abonnement met een minimale looptijd (2 maanden tot een jaar): 15% van de bibliotheken

Betalen per kwartaal is mogelijk in een kleine groep bibliotheken (7%). Bij de meeste van deze bibliotheken is de minimale looptijd een jaar.

Abonnementen zonder contributie

23% van de bibliotheken biedt een abonnement aan zonder contributie. Wel worden er bij sommige van deze abonnementen inschrijfkosten gerekend, maximaal € 5,00. Op één abonnement na betaal je bij deze abonnementen leengeld. De uitzondering is een bibliotheek waarbij je na betalen van € 3,50 inschrijfkosten vijf jaar lang één materiaal per maand mag lenen. De leentermijn van dit abonnement is wel kort: twee weken. Bij de overige abonnementen zonder contributie betaal je € 1,00 tot € 3,75 leengeld per materiaal.

BiebApp

In 2020 verscheen er een [artikel in Bibliotheekblad](#) over de lancering van de BiebApp door Probiblio.⁷ Dit is een gratis app met een barcode, zodat er geen bibliotheekpas nodig is. De lener betaalt per uitlending € 2,00 of € 2,25. Op een deel van de websites staat vermeld dat de eerste twee uitlendingen gratis zijn. 7% van de bibliotheken biedt de BiebApp op de website aan.

Naamgeving van de abonnementen

Wat opvalt is de grote variatie aan verschillende namen voor abonnementen. Een abonnement met een contributietarief van € 42,00 heeft de volgende namen in verschillende bibliotheken: 'Basis', 'Lekker Lezen', 'Klein' en 'Lenen Light'.

21 bibliotheken heeft een abonnement met het woord 'Comfort' in de naam. Het contributietarief van deze abonnementen ligt tussen de € 35,50 en € 92,50 en de leentermijn ligt tussen de drie en acht weken, dus de voorwaarden komen niet overeen ondanks de overeenkomst in naam.

Variatie in beeld

Onderstaand woordweb vat de grote variatie aan abonnementsnamen samen:

Conclusie en bespreking

We zien een grote variatie tussen bibliotheekabonnementen voor volwassenen, zowel in de keuzemogelijkheden per bibliotheek, tarieven, voorwaarden en naamgeving. Bij de meeste bibliotheken kunnen klanten kiezen tussen drie of vier abonnementen, maar er zijn bibliotheken met zes of zeven verschillende abonnementen. Bij 40% van de bibliotheken is het mogelijk om te betalen per maand of kwartaal, maar de minimale looptijd verschilt. 23% van de bibliotheken biedt een abonnement aan zonder contributie, waarbij je meestal betaalt per lening.

Opvallend zijn prijsverschillen tussen het goedkoopste abonnement met volledige toegang tot de Online Bibliotheek (Tussen de € 42,00 en € 71,50). Mogelijk hangen prijsverschillen deels samen met verschillen in subsidie die bibliotheken van de gemeente ontvangen, of met verschillende opvattingen van bibliotheken over toegankelijkheid van hun collectie.

Bibliotheken lijken tegemoet te willen komen aan de wensen van diverse groepen leners en doen dit elk op hun eigen manier. Hierdoor is het geheel onoverzichtelijk. Naast prijsverschillen zijn er grote verschillen in voorwaarden, waarbij sommige voorwaarden zo extreem zijn (onbeperkt aantal materialen op de pas, een leentermijn van een jaar) dat ze meer lijken op een marketingactie dan op praktische voorwaarden.

Het is begrijpelijk dat bibliotheken willen experimenteren met nieuwe abonnementsvormen, maar de verscheidenheid die nu is ontstaan is wel erg groot. Een simpelere abonnementsstructuur met meer samenhang tussen bibliotheken levert minder werk op voor bibliotheken en beheerders van het bibliotheekstelsel, en maakt het makkelijker voor klanten om een abonnement te kiezen. Daarbij dient uiteraard wel de lokale context, zoals hoogte van subsidie vanuit de gemeente, meegenomen te worden.

Eindnoten en bronnen

¹ De lijst met bibliotheekorganisaties komt grotendeels overeen met het Databestand Bibliotheken 2023 uit de Gegevenslevering Wsob. Als gefuseerde bibliotheken nog twee verschillende abonnementsstructuren hanteerden, werden zij als aparte bibliotheken beschouwd.

² Frank Huysmans en Luc Röst (2009). [Altijd prijs - Werpen tarieven toegangsdrempels op?](https://dare.uva.nl/search?identificer=32775028-c1e0-4229-9f08-550cbb6bc6aa) Vereniging Openbare Bibliotheken. <https://dare.uva.nl/search?identificer=32775028-c1e0-4229-9f08-550cbb6bc6aa>

³ Laudius Thuisstudies (2022) [Onderzoek: Bibliotheken in Nederland](https://www.laudius.nl/onderzoek-bibliotheken-in-nederland-2022). <https://www.laudius.nl/onderzoek-bibliotheken-in-nederland-2022>

⁴ Nikki Jacobse (2023). [Kostenvergelijking van Nederlandse openbare bibliotheken](https://preply.com/nl/blog/kostenvergelijking-openbare-bibliotheken/). Preply. <https://preply.com/nl/blog/kostenvergelijking-openbare-bibliotheken/>

⁵ Probiblio (2024). [Monitor Collecties 2024](https://www.probiblio.nl/monitor-collecties-2024/). <https://www.probiblio.nl/monitor-collecties-2024/>

⁶ MetdeKB. [Abonnementen online Bibliotheek](https://www.metdekb.nl/thoughts/3160). Bezocht op 19 januari 2025, via <https://www.metdekb.nl/thoughts/3160>.

⁷ Bibliotheekblad (2020). [Probiblio lanceert BiebApp om zonder abonnement te lenen bij bibliotheek](https://bibliotheekblad.nl/probiblio-lanceert-biebapp-om-zonder-abonnement-te-lenen-bij-bibliotheek/). <https://bibliotheekblad.nl/probiblio-lanceert-biebapp-om-zonder-abonnement-te-lenen-bij-bibliotheek/>

Bijlage 1: in- en exclusiecriteria onderzoek abonnementen voor volwassenen

Inclusiecriteria	Exclusiecriteria
- Beschikbaar voor 40-jarige lener met modaal inkomen- Mogelijkheid om fysieke boeken te lenen	- Abonnementen met extra toegang tot specifieke collecties: ▪ Beeld en geluid▪ Geheugenbibliotheek▪ Collecties van universiteiten en dergelijke▪ Speel-o-theek- Donatie-abonnementen (waar een donatie voor de bibliotheek inzit)- Abonnementen voor specifieke doelgroepen: ▪ Gezinnen of ouders, partnerpassen▪ Professionals in scholen of kinderopvang▪ Taalhuis-deelnemers- Acties die alleen in een bepaalde periode gelden, vakantie- en zomer-abonnementen